

PRIJATELJ,
ki s simpatijo spremljaš
našo borbo,
pridruži se nam,
vstopi v komunistično partijo!

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

UREDNIŠTVO in uprava: 34131 Trst,
Ul. Capitolina 3 - Telefon 744046, 744047

DOPIŠNIŠTVO za goriško pokrajino:
34170 Gorica, Ul. XXIV. Maggio 18 -
Telefon 24-36

NAROCNINA: Letna 1000 lir, polletna 550
lir. Poštni tekoči račun: Trst 11/7000

Obnovljena izdaja - Leto XX. - Štev. 18 (728)

TRST - 25. oktobra 1968

Posamezna številka 40 lir

Periodična revija Quindiciennale Spedis. in abb. post. Gruppo 11

Posvetovanje slovenskih komunistov

V soboto 19. oktobra je bil v Trstu posvet slovenskih izvoljenih komunistov. Posvetu je predsedoval poslanec Albin Škerk, uvodno poročilo pa je imel deželni svetovalec Dušan Lovriha.

V debato so posegli številni občinski in pokrajinski svetovalci s Tržaškega in Goriškega, kakor tudi voditelji sekcij in množičnih organizacij, ki so bili povabljeni na posvet. Razpravljali so o petih vprašanjih, ki zanimajo Slovence. Poudarili so, da je položaj, v katerem se nahajajo Slovenci, nezadovoljiv. Zlasti nezadovoljiv je položaj slovenske šole. Podčrtana je bila nujnost prekreta tako v notranji kot v zunanji politiki.

Komisiji za slovenske probleme, ki deluje pri deželnem komiteju KPI, je bila poverjena naloga, da na osnovi poročila in debate sestavi dokument za diskusijo v pripravi na 12. kongres KPI.

Posveta so se udeležili tudi tovariši: Antonino Cuffaro, tajnik tržaške federacije KPI, Lino Crevatin, organizacijski tajnik tržaške federacije KPI in Mario Colli, namestnik deželnega tajnika KPI.

Iz poročila tov. Lovriha

Objavljamo izvešček iz poročila, ki ga je imel tovariš Dušan Lovriha:

Deželni posvet izvoljenih Slovencev, tajnikov sekcij in tovarišev, ki imajo vodilna mesta v množičnih organizacijah, je bil sklican na pobudo deželnega komiteja KPI za Furlanijo-Juljsko krajino.

Ze dejstvo samo, da smo se stali slovenski komunisti, ki imamo odgovorno vlogo tudi v partiji, v množičnih organizacijah ter da smo prišli iz raznih krajev dežele, daje posvetovanju izreden pečat. Namen posveta je ta, da proučimo stanje slovenske narodne skupnosti v vseh treh pokrajinah dežele, da izdelamo načrt programa bodočega delovanja.

Slovenski komunisti smo v sklopu KPI in v skladu z njeno splošno politično linijo dosledno delali skupno z italijanskimi tovariši, da bi postala dežela most miru in sodelovanja med narodi in državami, s katerimi ta dežela meji.

Za dosego tega cilja smo zahtevali in zahtevamo novo, aktivnejšo in demokratično zunanjo politiko italijanske vlade; zahtevamo tako politiko, ki naj teži k odpravi nasprotujočih si vojaških blokov, odstranitvi vojaških oporišč pakta NATO, izstopu Italije iz omenjenega pakta, odpravi vojaških služnosti v deželi ter k ustvaritvi sistema evropske varnosti. To smo zahtevali in zahtevamo, ker vemo, da je samo v novi politiki moč pričakovati, da bo dežela Furlanija - Juljska krajina imela možnost opomoči se iz svoje gospodarske in družbene zaostalosti.

Morda se bo komu čudno zdelo, da se na posvetovanju, kakršno je naše, govori tudi o zunanji politiki, vojaških služnostih itd. Toda to je neizbežno. O teh vprašanjih moramo govoriti, saj

so izredno važna za nas. Vsi namreč vemo, da so prav vojaške služnosti in manevri, ki se nenehno ponavljajo na področjih ob meji; glavna ovira gospodarskega napredka na širokih področjih dežele.

Tudi slovenski manjšini ni vseeno ali jo obkroža gospodarska zaostalost ali obratno. V gospodarski stiski je narodna manjšina lažje podvržena diskriminaciji, zapostavljanju, asimilaciji. Prav zato je dolžnost slovenskih komunistov v vseh treh pokrajinah, da se še bolj aktivno kot v preteklosti vključijo v splošno borbo za mir, gospodarski in družbeni napredek, demokracijo in za socialistično družbeno ureditev.

Komunistična partija Italije zagovarja načelo popolne enakopravnosti Slovencev, poudarja pa, da so vprašanja narodnih pravic, enakopravnosti in razvoja narodne manjšine tesno povezana z razvojem in utrjevanjem demokracije v italijanski družbi, v okviru katere tudi manjšina živi. Če večinski narod ne uživa vseh demokratičnih svobod in socialne pravičnosti, je umevano, da ne more manjšina biti svobodna in enakopravna. Zaradi takega temeljnega stališča je KPI vedno združevala borbo in prizadevanja za demokracijo in socializem v borbo za enakopravnost in razvoj slovenske narodne manjšine. Tako borbo je KPI od svojega nastanka vodila na načelih marksizma - leninizma in proletarskega internacionalizma. Pozivala je in poziva tudi danes množice večinskega in množice manjšinskega naroda, naj se skupno borijo proti izkoriščanju in zapostavljanju, za demokracijo in za vsesplošni družbeni napredek, za popolno enakopravnost.

Slovenski komunisti delujejo v raznih množičnih organizacijah. Delež, ki ga dajejo v teh organizacijah je nenadomestljiv. Morda je delovanje teh tovarišev premalo poznano.

Združitev nekaterih osrednjih organizacij, ki delujejo med Slovenci, je bila, kljub raznim pomislekom, pozitivna. To se je izkazalo tako pri Kmečki zvezi kot pri Slovenski prosvetni zvezi. Zlasti vidni so sadovi na prosvetnem področju. To potrjujejo tudi številne prireditve, proslave 25-letnice vseljenske vstaje proti fašizmu, 100-letnice čitalnic in druge podobne manifestacije. Nedvomno je, da tudi te prireditve prispevajo k utrjevanju slovenske narodne zavesti, s čimer se je naša partija vselej strinjala in kar je vselej podpirala.

Fašistični zakoni so še vedno v veljavi

Slovenski jezik je še vedno zapostavljen. Kljub dolgoletni borbi ni še priznan kot drugi uradni jezik v naši deželi. Še vedno je prepovedan v državnih in drugih javnih uradih ter na sodišču. Ni ti slovenski izvoljeni predstavniki v deželnem svetu, v pokrajinskih svetih in v mestnih svetih ne morejo govoriti v svoji materinščini. Samo v slovenskih občinah na podeželju izvoljeni pred-

stavniki govore v svojem jeziku. To pravico smo si priborili. Ni pa z zakonom urejeno to vprašanje. Levi center ni naredil ničesar za to, da bi se stvari spremenile, za to, da bi bil razveljavljen fašistični zakon, ki prepoveduje slovenščino. Pri tržaški občini, pri pokrajinski in deželni upravi so bili morda ustanovljeni nekakšni prevajalni uradi, toda kako ti uradi delujejo — če sploh delujejo — nihče ne ve.

Podobno kot z jezikom v javnih uradih se godi tudi z javnimi napisi. V krajih, kjer so na oblasti demokratične in napredne sile, so javni napisi dvojezični. V občinah, ki jih vodijo naši tovariši so tudi krajevna imena napisana v slovenski obliki, v tistih občinah ki so v rokah levega centra dvojezičnih napisov ni. Če se je kateri še ohranil, je še izza časa, ko so bili v upravi tudi naši tovariši. Občinska uprava v Nabrežini zadnje čase zanemarljivo vprašanje. Občinska uprava v Doberdolu je sklenila, da bo dala na občinski grb dvojezičen napis. Pristojni nadzorni urad je sklep ovrzel.

Podobno kot s krajevnimi imeni se godi tudi z osebnimi imeni in priimki. To pereče vprašanje je še vedno odprto.

Vsa ta vprašanja bi treba rešiti. Za to pa so potrebni ustrezni zakoni.

Položaj šolstva ni dokončno urejen

Tudi položaj slovenskega šolstva ni še urejen. Zakon o slovenskem šolstvu je pomanjkljiv a se niti ne izvaja v celoti. V videmski pokrajini ni slovenskih šol. Slovenska mladina pogreša strokovne šole.

V nekaterih krogih je prevladovalo mnenje, da bo slovenska šola postopoma shirala. Zato so in še zavlačujejo rešitev perečih vprašanj. No, če so določeni krogi s podobnimi menji prežeti, potem se močno motijo. Tudi letošnji vpis v slovenske šole potrjuje, da se motijo.

Komunisti si nismo delali utvar glede dežele s posebnim statutom, menili pa smo, da bo dežela rešila vsaj nekatera vprašanja, ki so za slovensko manjšino bistvenega pomena. Dežela je dobila poseben statut prav zaradi obstoja slovenske manjšine.

Demokristjani in njihovi sopotniki so ostali to, kar so bili. Obljubljajo a ničesar ne store. V Rimu ne rešujejo vprašanj slovenske manjšine, v deželi pa pravijo, da niso pristojni za reševanje teh vprašanj in se sklicujejo na znano razsodbo ustavnega sodišča.

Treba je torej nadaljevati borbo. Izvoljeni predstavniki — komunisti so se vselej odločno zavzemali za rešitev vprašanj. Tudi v bodoče se bodo zavzemali za to, toda da bo borba uspešnejša, mora biti podprta od množic.

Ker smo na tem posvetu zbrani predstavniki krajevnih uprav je prav, da se o delovanju teh uprav tudi ob priliki nekoliko (Nadaljevanje na 2. strani)

3. novembra v Avianu

Manifestacija za mir in proti paktu NATO

Dne 3. novembra bo v Avianu v Furlaniji velika ljudska manifestacija za mir, proti paktu NATO, za odstranitev tujih vojaških oporišč. Manifestacija organizirajo federacije KPI in komunistične mladine, federacije in mladinsko gibanje PSIUP iz dežele Furlanije - Juljske krajine in Veneta, gibanje avtonomnih socialistov iz Vidma, Benetk, Trevisa in Vicenze in študentsko gibanje iz Padove.

«Proč s tujimi vojaškimi oporišči», «Italija naj izstopi iz pakta NATO», «naj se odpravijo nasprotujoči si vojaški bloki, to so gesla velike manifestacije. Pobuda je toliko bolj pomembna, ker se uresničuje prav v času, ko skušajo krepiti atlantsko politiko, ko se množe vojaške vaje, ko »proučujejo« načrte za postavitev »atomske zavese« na mejah s socialističnim svetom.

Ta pobuda pa bo tembolj pomembna tudi zato, ker je rezultat sodelovanja raznih političnih prepričanj, tistega sodelovanja, ki je potrebno za uspešno borbo, ki

naj privede do nove zunanje politike, odstranitve vojaških služnosti, odprave tujih vojaških oporišč, do ustvaritve ugodnejših pogojev za gospodarski razvoj dežele.

Poudarili smo že, da vedno bolj pogosti vojaški manevri ob mejah s socialističnim svetom jasno govore; da ti manevri potrjujejo, kako močno je politika sedanjega vlade podrejena samovoljni ZDA in pakta NATO. Prav tako smo poudarili, da ni bila slučajna inspekcija komandanta in drugih visokih predstavnikov pakta NATO na obmejnih področjih dežele Furlanije - Juljske krajine, med drugim tudi v Gorici, kjer je bil »delovni« sestanek. Vse to se uvršča v kampanjo, ki jo nahuje atlantizem; vse to je v skladu s politiko delitve Evrope in sveta na nasprotujoče si bloke, kar je v nasprotju z interesi miru in varnosti.

Poudarili smo in poudarjamo, da dežela Furlanija - Juljska krajina ne sme biti bojno področje, temveč most sodelovanja med narodi in državami.

Na pobudo KPI in PSIUP

Konferenca o tržaškem gospodarstvu

V soboto 26. in v nedeljo 27. oktobra bo v Trstu gospodarska konferenca, ki jo organizirata federaciji KPI in PSIUP. Osnovna tema konference je: »Nazadovanje Trsta, odgovornosti vodilnega sloja in perspektive borbe za ponoven razmah«. Uvodni poročili bosta na konferenci podala: tajnik federacije KPI A. Cuffaro in tajnik federacije PSIUP Enzo Martone. Sledili bodo koreferati. Univ. prof. Costa bo govoril o potrebnih predpostavkah za razvoj gospodarskih dejavnosti na

Delegacija zamejskih Slovencev v Ljubljani

V ponedeljek, 21. oktobra so predstavniki slovenske manjšine v Italiji obiskali predsednika izvršnega sveta Socialistične republike Slovenije. Obisk je bil izredno topel in prisrčen.

Naslednji dan je delegacija obiskala tudi Slovensko akademijo znanosti in umetnosti in tovarno Sava v Kranju. V Kranju so delegati položili venec na grob Franceta Prešerna. Poklonili so se tudi spomniku žrtev nacifašizma v Begunjah. Pred odhodom iz Ljubljane je bila delegacija zamejskih Slovencev gost republiške konference Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije.

Tržaškem, prof. Sala bo govoril o temi: petdesetletnica in vodilni sloj, deželni tajnik CGIL Zuliani pa bo govoril o položaju delavstva. Konference se bosta udeležila tudi predstavnika osrednjih vodstev strank KPI in PSIUP E. Peggio in L. Albertini, ki bosta spregovorila ob zaključku, predvidoma ob 11. uri v nedeljo. Prvi del konference, to je v soboto, bo v dvorani Trgovinske zbornice, drugi del, to je v nedeljo dopoldne pa v kinu Grattacielo.

Po velikih bojih v Trstu, dne 8. oktobra 1966, so demokristjanski prvaki sprožili gonjo proti komunistom ter jih obtoževali, da so nahujskali delavce. Komunistom so očitali, da ne razumejo pomena sklepov medministrskega odbora CIPE, da nočejo spoznati, da bo prav po zaslugi teh sklepov prišlo do razvoja programiranega gospodarstva. Komunistom so očitali, da odklanjajo ugodnosti, ki izhajajo iz sklepov CIPE, da so v zmoti, ko trmasto branijo zastarelo ladjedelnico Sv. Marka. Očitali so jim, da s svojim zadržanjem postavljajo v negotovost bodočnost Trsta. Medtem ko so tako ravnali pa so na vsej črti odklanjali kritike in tudi predloge, ki so jih postavljali delavci. Brezpogojno so povečevali sklepe medministrskega odbora za gospodarsko programiranje. Pri tem so (Nadaljevanje na 4. strani)

Pobuda poslancev KPI

Zakonski predlog za zaščito manjšin

Poslanec Albin Škerk poudarja, da je treba odpraviti razlike med večinskim narodom in manjšinami

Poslanci KPI Albin Škerk, Pietro Ingrao, Mario Lizzero, Guidi in Scaini so predložili predlog zakona, ki vsebuje predpise za zaščito narodnostnih in jezikovnih manjšin.

Predlog zakona vsebuje samo en člen, ki pravi: Členom 291 in 415 kazenskega zakonika, ki je bil proglašen s kraljevskim odlokom od 19. oktobra 1930 števil. 1398, se dodata naslednja člena, ki se glasila 291-bis). Se uveljavijo kazni, ki jih določa člen 291 za vsakogar, ki javno žali izročila, jezik in kulturo narodnih manjšin; 415-bis) se uveljavijo kazni, ki jih predvideva člen 415 za vsakogar, ki javno ščuva k nestrpnosti in sovraštvo med različnimi narodnostmi.

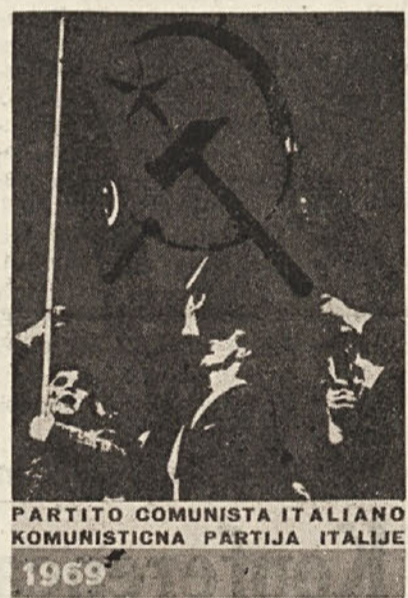
Poslanec Albin Škerk je v obrazilu predloga podčrtal, da je namen zakona izločitev razlik pri ravnanju z italijanskimi državljani, ki pripadajo narodnim manjšinam.

Z dopolnitvijo vsebine členov 291 in 415 kazenskega zakonika menimo, da je nujno potrebno uvesti v zakon člena 291 bis in 415 bis, ki bi postavila, kar se kazenske zaščite tiče, na enako raven italijansko večino in narodne manjšine. Na ta način bomo zagotovili poleg kazenske zaščite posameznikov tudi in zlasti kazenske zaščite narodnostne manjšine kot skupnosti, ki ima lastne značilnosti, katere so bistveni sestavni del naše demokracije.

Kazenski zakon, kakršen je sedaj, občuti posledice ozračja, v katerem je nastal, ter ne dopušča na noben način opredeliti načela zaščite narodne manjšine kot ločene skupnosti, ki bi morala biti popolnoma enakopravna z večino.

Člen 291-bis, ki spopolnjuje sedanji člen 291 kazenskega zakonika, uvaja načelo, ki s te strani zagotavlja popolno enakopravnost narodnih manjšin z večino. Tesno povezan s tem načelom je člen 415-bis, ki predvideva kaznovanje vsakogar, ki javno ščuva k nestrpnosti in k sovraštvo med različnimi narodnostmi.

Predlagatelji zakonskega predloga upajo, da se bo parlament že v začetku 5. zakonodajne letice tega resnega dela in odločilnega vprašanja demokracije s pravično rešitvijo vprašanj narodnih manjšin; hkrati upajo, da se bo ustvarila v italijanskem parlamentu tako široka enotna in demokratična fronta, ki bo omogočila prvi važen korak naproti popolni enakopravnosti vseh državljanov.

Članska izkaznica KPI

Diskriminacija na škodo slovenske šole

Protest poslancev KPI

Poslanci KPI Albin Škerk, Giordina Arian-Levi, Mario Lizzero in Scaini so poslali ministru za šolstvo pismo vprašanje glede razpisa natečaja za stalna učiteljska mesta. Poslanci sprašujejo ministra za razloge diskriminacije na škodo osnovnih šol s slovenskim učnim jezikom v deželi s posebnim statutom Furlaniji-Juljski krajini.

Ministrska okrožnica števil. 6814 od 31. julija 1968, ki za razpisane učiteljske natečaje vsebuje posebne predpise za Sicilijo, Dolino Aosta, Sardinijo in Visoko Poadižje, določa za dežele Furlaniji-Juljska krajina predpise samo za stalna mesta na šolah z italijanskim učnim jezikom, ignorira pa nujne potrebe slovenske šole in zahteve slovenske manjšine.

Omenjeni poslanci vprašujejo ministra, če se mu ne zdi potrebno čimprej objaviti predpise, po katerih bo tudi slovenskim učiteljem priznana pravica, da se udeležijo natečaja za stalna mesta v rednem in nadštevilčnem staležu

na osnovnih šolah s slovenskim učnim jezikom.

Kriviča, ki se godi slovenskim učiteljem na Tržaškem in Goriškem je očitna. Dolga leta so morali čakati, da je bil sploh razpisan izredni natečaj za stalna mesta, zdaj pa je prišlo spet do diskriminacije, ki ne pozna nobenega opravičila.

Po razpisu prvega izrednega natečaja so pristojne oblasti zagotovile, da bodo tudi za slovenske osnovne šole redno razpisani natečaji v okviru vsedravnih natečajev.

Na Tržaškem je trenutno 18 nezasedenih stalnih mest v staležu na slovenskih osnovnih šolah. Učiteljev, ki so dokončali učiteljske in ki so že poučevali je precej in so se že pripravljali v pričakovanju razpisa natečaja.

Potrebno je, da ministrstvo za šolstvo izda v izpolnitev razpisa natečaja za stalna mesta na osnovnih šolah tudi določbe za stalna mesta na slovenskih osnovnih šolah na Tržaškem in Goriškem.

(Nadaljevanje s prve strani) pogovorimo. Pravilno je, da od časa do časa pogledamo volilne programe naše partije, tiste programe, s katerimi smo se predstavili našim volivcem. Skrbeti moramo, da programe uresničujemo, da obljube izpolnjujemo.

Slovenci v Italiji smo še vedno razdeljeni v tri kategorije. Praktično nam ni nikjer zagotovljena enakopravnost. Ne uživamo pravic, ki jih predvideva šesti člen republiške ustave in niti tistih skromnih pravic, ki jih predvideva tretji člen posebnega statuta avtonomne dežele Furlanije-Juljske krajine, in niti tistih pravic, ki jih predvideva memorandum. Razen pomanjkljivega zakona o slovenski šoli ni bil sprejet noben drugi zakon, ki bi se specifično nanašal na vprašanja Slovencev.

Odgovornost Krščanske demokracije

Krščanska demokracija, ki je na oblasti v vsej povojni dobi, je v največji meri kriva sedanjega položaja, sokriva pa so tiste stranke, ki so z njo sodelovale ali sodelujejo. Tudi z levim centrom se stvari niso spremenile. V določenih pogledih je levi center negativno vplival na razvoj Slovencev. «Slovenska skupnost» ni v zameno za sodelovanje s Krščansko demokracijo nič bistvenega dosegla za Slovence. Komunisti so od vsega začetka trdili, da levi center ne bo rešil nobenega osnovnega vprašanja, da ne bo rešil niti vprašanj, ki še posebej zanimajo Slovence. Vsem je še v spominu, kako smo ocenili vstop Dušana Hreščaka v tržaško občinsko upravo. Tedaj so socialisti trdili, da se bo marsikaj spremenilo. V določenih trenutkih je izgledalo, kot da bodo socialisti izsilili pristopitev k reševanju konkretnih vprašanj. Toda kaj kmalu se je izkazalo, da je bila naša prvotna sodba pravilna. Zaradi prisotnosti Slovencev Hreščaka se v tržaški občinski upravi ni prav nič spremenilo. Niti sklicevanje na tako imenovano «boljše ozračje» ne more držati, saj je to ena izmed neposrednih posledic odprtih meja in razvoja prometa med Italijo in Jugoslavijo. Toda novo ozračje ni dovolj. Mi se ne moremo in ne smemo zanašati samo na «ugodno ozračje». In če bi se to ozračje nekega dne spremenilo? Za to, da bo novo ozračje stvarno prišlo do trajnega pomena je potrebno sprejeti zakone, s katerimi bodo zajamčene vse pravice, ki naši narodni skupnosti pripadajo.

Čudna vloga «Skupnosti»

«Slovenska skupnost» igra med Slovenci zelo čudno vlogo. Medtem, ko se na eni strani poskuša prikazovati kot da je ona edina predstavnik Slovencev v Italiji, po drugi strani tesno sodeluje s Krščansko demokracijo, ki je najbolj odgovorna za naš neugoden položaj. Odgovornost «Slovenske skupnosti» je tem večja tudi zato, ker v nekaterih primerih prav ona omogoča Krščanski demokraciji da se drži na oblasti. V devinsko - nabrežinski občini je «Slovenska skupnost» pomagala demokristjanom, da so se prerinili do občinske uprave. Slovenski župan v tej občini je v absolutni manjšini. Po «zaslugi» te kombinacije, po zaslugi levega centra je bila razbita enotnost slovenskega ljudstva.

V prejšnjih časih so se slovenski župani od časa do časa sestal

jali ter skupaj obravnavali razna pereča vprašanja, skupaj nastopali tudi pri nadrejenih oblasteh. Po ustanovitvi levega centra se ta lepa navada ne more nadaljevati. Slovenski župani, občinski in pokrajinski svetovalci se ne sestajajo, ker sestanki in skupno razpravljanje o perečih vprašanjih, niso po volji demokristjanom.

Ce bi vodstvo «Slovenske skupnosti» v resnici bilo prežeto z željo po enotnosti, če bi se iskreno zavzemalo za splošne koristi slovenske narodne skupnosti, potem bi moralo opustiti oguljeni protikomunizem.

Pred letošnjimi volitvami se je pojavila tudi tako imenovana «Slovenska levica». No, zaradi jasnosti lahko rečemo samo to, da je prava slovenska levica bila ustanovljena že pred 47. leti. Prava slovenska levica so komunisti. Za tako «levico», o kakršni sanjajo nekateri nezadovoljniji pa zares ni prostora med Slovenci.

Letos poteka petdeset let od priključitve k Italiji. V teku so priprave na velike manifestacije v počastitev obletnice priključitve. Krščanska demokracija in druge nacionalistične stranke si prizadevajo, da bi s proslavljanjem odvrnile množice od perečih aktualnih vprašanj. Iz Rima so zopet prišle nekatere obljube. Toda iz izkušnje vemo, da se zelo rado pozablja na obljube.

Trst propada. Ali ne bi bilo bolje, ako bi sredstva, ki jih trosijo

za proslavljanje uporabili v koristne namene?

Kot komunisti in kot Slovenci imamo pravico vprašati pobudnike velikih parad, kaj so napravili za rešitev tržaškega gospodarstva? Ali so parade v skladu z uničenjem ladjedelnice Sv. Marka?

Večina Slovencev sledi KPI

Med slovenskimi organizacijami je prišlo že večkrat do polemike v zvezi z vprašanjem, kdo je predstavnik Slovencev v naši deželi. Komunisti se v polemiko nismo spuščali in se tudi ne bomo spuščali. Če pa hočemo biti realisti, potem lahko rečemo na ves glas, da če je kdo, ki ima največjo vodilno in usmerjajočo vlogo med Slovenci, potem so to komunisti. Volilni rezultati to trditve neizpodbitno potrjujejo.

Večina slovenskega ljudstva sledi komunistom in Komunistična partija Italije je sila, ki — čeravno v drugačni obliki in z drugačnimi sredstvi — nadaljuje osvobodilno borbo.

Večina slovenskega prebivalstva v naši deželi se zaveda dejstva, da je za uspeh borbe za naše specifične pravice, kakor tudi za splošne interese delovnih ljudi nujno potrebna najtesnejša enotnost med Slovenci in Italijani. Dolžnost komunistov, tako Slovencev kot Italijanov, je, da ne nehno krepijo to enotnost.

Iz razprave na posvetovanju

Kot je poudarjeno tudi v poročilu, ki ga je objavil tiskovni urad deželnega komiteja, je poseglo v razpravo, ki je sledila uvodnemu poročilu, mnogo tovarišev. Navajamo nekaj misli iz razprave:

Poslanec Albin Škerk je govoril o vprašanjih slovenske šole. Obrazložil je vsebino vlog, ki jih je skupaj z drugim poslanci KPI naslovil ministru za šolstvo. Naglasil je potrebo po zakonu, ki bi vsestransko zaščitil slovensko narodno skupnost v deželi Furlaniji-Juljski krajini. Podčrtal je potrebo po enotnem nastopu, ki naj bi zajel vse demokratične politične sile.

Tovariš Lucjan Padovan je govoril o angažiranosti komunistov na prosvetnem področju. Poudaril je, da bi morali bolj vrednotiti delovanje komunistov na prosvetnem področju. Omenil je tudi dokument, ki so ga objavili tržaški socialisti glede Slovencev. Malo pozno so objavili ta dokument. Upajmo pa, da bodo besedam sledila tudi dejanja.

Tovariš Miloš Kodrič se je dlje časa ustavljal pri obravnavanju dokumenta socialistov. Tudi on je izrazil upanje, da bodo besedam sledila dejanja. Poudaril je tudi, da je bila združitev slovenskih prosvetnih in kmečkih organizacij pozitivna.

Dušan Kodrič je govoril o gospodarskih vprašanjih. Kje je slovenska manjšina najbolj ogrožena? Najbolj je ogrožena na gospodarskem področju. Zato je treba posvečati gospodarskim vprašanjem večjo pozornost. Razlastitve so spremenile družbeni sestav prebivalstva na Tržaškem.

Tovariš Alojz Markovič je govoril o gospodarskih in o prosvetnih vprašanjih. Grajal je pristranost, ki se včasih pojavlja v določenih krogih. Grajal pristranost določenih radijskih in televizijskih programov.

Tovariš Slavko Stoka je poudaril, da partija ni vselej dovolj povezana z množicami. Potrebno bi bilo pregledati kaj vse je bilo obljub-

ljeno na raznih mestih. Pregledati bi treba, kaj vse so predvidevali razni sporazumi, ki so jih sklenile stranke levega centra. Kje so dvojezični napisi, kje je slovenski bilten, kako je z vprašanjem rekreacijskih ustanov, kako je z vprašanjem slovenskih otroških vrtcev. Tov. Stoka se je dlje časa zaustavil pri obravnavanju perečega vprašanja regulacijskega načrta. Podčrtal je, da se odvzema zemlja tudi v krajih, kjer ni predvidena industrija. Tovariš Egidij Bais je govoril o propagandnih sredstvih. Ugotovil je, da naša partija zaostaja pri širjenju tiska govoril je tudi o vsebini našega tiska ter dejal, da je čisto premalo borbena.

Tovarišica Jelka Gerbec je govorila o šolski problematiki, o izpolnitvi zakona za slovensko šolo, ureditvi vprašanja učnega, vodstvenega in nadzornega osebja. Govorila je tudi o vprašanjih strokovnega šolstva, o konkretnih akcijah, ki jih bo treba sprožiti za to, da se bo zadeva premaknila z mrtve točke.

Tovariš Jože Jarc je govoril o dokumentu, ki ga je leta 1961 sprejelo vodstvo KPI. Prav bi bilo, da bi o tem dokumentu razpravljali tudi v bližnji predkongresni diskusiji. Tov. Jarc je podčrtal, da se asimilacija še vedno nadaljuje. Omenil je razlastitve na Goriškem, zlasti pri Štandrežu. Razlastitvam so komunisti nasprotovali. Tudi socialisti in Slovenska demokratska zveza so nasprotovali razlastitvam. Danes se tako socialisti in SDZ strinjajo z razlastitvami. Tov. Jarc je zatem govoril o organizacijski dejavnosti partije. Dejal je, da se preveč pažnje posveča raznim administrativnim poslom, premalo pa se diskutira o politični liniji. Propagandna sredstva so pomanjkljiva in nezadostna.

Tovariš Lucjan Malalan je govoril o raznih vprašanjih, ki so v zvezi z množičnimi organizacijami.

V diskusijo so posegli tudi tovariši: Slava Cebulec, Stojen Spetič, Mirko Kapelj in drugi.

Jubilej celice KP v Doberdolu

Letos poteka 25 let odkar je bila v Doberdolu ustanovljena prva celica komunistične partije Delavsko napredno gibanje pa je bilo zelo močno že takoj po prvi svetovni vojni. Na prvih volitvah po I. svetovni vojni je takratna socialistična stranka dobila večino v občinskem svetu. Prvi socialistični župan je bil pok. Jože Gergolet (Mekulic).

Ko je leta 1921 nastala KPI je večina doberdolskih delavcev in kmetov simpatizirala za novo ustanovljeno partijo. Tega leta je bil ustanovljen tudi «Ljudski oder». Toda fašistične oblasti so ga kmalu ukinitile, predsednika Emila Jarca, ki je pred 25 leti postal prvi sekretar partije, pa zaprle.

Prav v letih, ko je fašizem začel najbolj besneti je bilo delovanje doberdolskih tovarišev zelo aktivno. Emil Jarc, Franc Gergolet, Alojz Jarc, Andrej Jarc in še drugi so bili povezani s komunistično organizacijo tržiških delavcev «Rdeča pomoč». Prav tako so takrat obstajale tudi takozvane «trojke», ki so imele stalne stike in sestanke s komunističnimi voditelji iz Ronk in Tržiča kot so bili Romano Fumis, Colussi, Beltrame, Furlan in drugi. Število doberdolske, ki so sodelovali v omenjenih gibanjih je rastlo z leta v leto.

Že v prvih mesecih 1942. leta so doberdolski tovariši začeli iskati stike s partizanskim gibanjem. Prvi sestanek so imeli 10. maja leta 1942 nekje vrh Dola. Na sestanek je prišel tudi kasnejši narodni heroj Darko Marušič. Odslej so stalno sodelovali s partizanskim gibanjem.

V drugi polovici oktobra leta 1942 je bilo tiranih v tržiški Coroneo in nato v druge zapore 8 tovarišev: Emil Jarc (Jarčev), Franc Gergolet (Bezjak), Jože Černic (Maruščev), pok. Jože Frandolič (Fertušinov), Jože Gergolet (Rošo), Jože Vižintin (Kovačev), Raimond Lavrenčič (Ribčev), in Mišel Anton (Kolar). Kljub temu pa protifašistično gibanje v vasi ni zamrlo. V Doberdolu je stalno prihajal partizanski agitator tov. Danilo (ilegalno ime), o katerem se ne ve odkod je bil doma. Ta tovariš je 18. oktobra leta 1943, prav na dan, ko se je omenjenih 8 tovarišev vrnilo iz zaporov, sklical sestanek na domu tovarišice Fani Grohar por. Devetak. Tega dne je komunistično gibanje v Doberdolu dobilo organizirano obliko. Ustanovljena je bila prva celica komunistične partije. Prvi sekretar je postal Emil Jarc (Miloš), referent za agit. prop. Franc Gergolet (Dolinar), vojaški referent Alojz Jarc (Atila) načelnica AFŽ Fani Devetak (Šparta), načelnik obveščevalne

službe Alojz Jelen (Hribar), Jože Vižintin pa je bil odgovoren za mobilizacijo v partizane.

Prvi odbor celice komunistične partije je imel sestanke enkrat tedensko. Če ni bilo v vasi nevarnosti so se sestajali na domu kakega tovariša. Ob teh prilikah je med sestankom pred hišo plapolala rdeča zastava. Največkrat pa so zaradi varnosti imeli sestanke na gmajni v bližini vasi.

Kasneje, ko je bila ustanovljena komunistična partija Julijske krajine, je tudi celica doberdolskih komunistov dobila novo ime. Vsi omenjeni tovariši razen tov. Alojza Jelena, ki je podlegel v Dachau, so še živi in zelo radi pripovedujejo o delovanju v zares težkih letih. Tovariša Franc Gergolet in Emil Jarc tudi sedaj delujeta v odboru doberdolske sekcije KPI.

Odbor sekcije KPI v Doberdolu se ob tej priliki zahvaljuje vsem članom odbora prve komunistične celice za njihovo plemenito delo in obenem želi, da bi še dolgo let z vedro besedo bodrili k aktivnemu delu v vrstah Partije. Tej želji se pridružuje tudi uredništvo našega lista.

J. J.

Iz Leninove dediščine

K vprašanju o narodnostih

Tudi v sedanjem času se mnogo govori in piše o nacionalizmu. Pogostokrat se dogaja, da nekateri ne razlikujejo zdravega narodnega ponosa od nacionalizma; ne delajo razlike med nacionalizmom zatirajočega in nacionalizmom zatiranega naroda, čeravno je težko verjeti, da obstoja nacionalizem zatiranega naroda. Lenin je zapisal, da vselej upoštevamo neogibno razliko v odnosu proletarca zatiranega (ali malega) naroda do zatirajočega (ali velikega) naroda.

V zapiskih od 31. decembra 1922 tako le pravi:

«Vprašanje nacionalizma ne gre postavljati abstraktno, na splošno. Treba je razlikovati nacionalizem zatirajočega naroda od nacionalizma zatiranega naroda, nacionalizem velikega naroda od nacionalizma malega naroda.

Nasproti drugemu nacionalizmu so pripadniki velikega naroda, v zgodovinski praksi skoraj zmerom krivi nasilstev in žalitev, ne da bi sami to opazili.

«Bilo je do 10.000 ljudi, 50 pevcev in 25 zastav,» je označil kronist zunanjo podobo slovenskega shoda na Veliki Otavi 18. oktobra 1868. leta, ki je prišel v zgodovino kot Sempaski tabor. Toda ne Sempaskega tabora, tretjega po vrsti na Slovenskem, ne gre gledati samo po zunanji podobi. V dimenzijah časa in prostora žive v ljudeh vzgibi, ki jih zunanje manifestacije samo pomagalo razumevati.

Površni bi bili, če bi slovensko taborniško gibanje opredeljevali kot svojstven v sebi sklenjen pojav. Brstja, ki je vzkliko v pomladi narodov 1848 leta, ni mogla zamoriti slana absolutizma, marveč je lahko je zadrževala njegov razcvet. Politična zamisel o zedinjeni Sloveniji je tlela v razumnih in se izražala med ljudmi v nepolitičnih manifestacijah. V čitalništvu šestdesetih let je ostalo marsikaj nedorečenega, a je vendarle odpiralo pot političnemu boju.

Leta 1861 je odprla prva slovenska čitalnica v Trstu svoja vrata našemu človeku. Pomembnejša od realizacije je njena ideja. Za tržiško čitalnico so začele odpirati druge, ki so iz večjih trgov seglele tudi v manjša naselja. Leta 1867 so samo na Goriškem našli šest novo ustanovljenih čitalnic. Naslednje leto

Slika stara sto let. Prikazuje delni pogled na tabor v Sempasu. Preteklo nedeljo je bila posneta nova slika. V Sempasu so svečano proslavili stoletnico svojega tabora. Na veliki proslavi so sodelovali tudi naši pevski zbori z Goriškega in Tržaškega

jih je bilo že štirinajst. Na ozemlju, ki ga zdaj štejemo za Primorsko, pa so jih našli kar 32 ali 33, torej znatno več kakor na vsem drugem slovenskem prostoru. Primorsko ljudstvo se je čutilo dvakrat ogroženo: od uradnikov, ki so uradovali v njemu tujem jeziku in proti njegovim gmotnim koristim, in od italijanskega nacionalističnega gibanja, ki je postajalo vse bolj agresivno. Slednjemu je tudi volini red dajal prednost.

in Tržaškem edina možnost za zbičitalništvo je bilo na Goriškem ranje Slovencev. V čitalnicah so se ljudje čutili sproščene, v njih sta se krepili nacionalna in kulturna zavest. Čitalnice so prirejale zabavne in resne programe; vse več je bilo gledaliških «besed» in slednjič čitalniških shodov na prostem. Naravni tok stvari je terjal kvaliteten skok. Ta skok so predstavljali tabori, ki so v staro obliko vnesli novo vsebino. Celotna nazadnjaška goriška «Domovina», ki je sledila narodnemu prebujanju, je ta skok, ki se je prvokrat odsvital v ljutomerskem taboru, morala pozdraviti z besedami, da «predstavlja novo dobo v zgodovini našega narodnega razvoja, zaznamuje določen prestop na politično polje» in hkrati pozdraviti priprave domoljubov na Sempaski tabor.

Zanimivo zadržanje avstrijskih oblasti

Ni dvoma, da so narodne voditelje na Goriškem spodbudili prav Ljutomerčani. Na sam dan tabora v Ljutomeru 9. avgusta 1868, leta je skupina narodnih mož napisala v Gorici vabilo vsem županom k pogovoru o primernosti, datumu in kralju tabora ob naši zahodni narodnostni meji. Pogovor je bil napovedan za 24. avgusta, a so ga morali zaradi težav, ki so jih povzročali Italijani, prenesti na 7. september. Pobuda je bila potem soglasno sprejeta. In tako je lepak, natisnjen v barvah slovenske narodne zastave, ki je vabil na tabor, postavil na prvo mesto kot njegov program zahtevo po zedinjeni Sloveniji. Tako je bila ta zahteva prvokrat na Slovenskem javno razglašena na tak način. Tabora v Ljutomeru in Zalcu, ki sta bila pred šempaskim, sta jo sprejela le med sklepi.

Zanimivo je, da avstrijske oblasti niso delale težav organizatorjem tabora. Zdi se, da so hotele izkoristiti tabor proti italijanskim nacionalistom, pač v tem smislu, kjer se pripravata dva, tretji dobiček ima. Organizatorji so dobili dovoljenje že štiri dni po oddani vlogi. Tri dni pred samim taborom pa je izšel razglas, ki je določal pot, po kateri so se morali ljudje pomikati na tabor, usmerjal jih je po stran-

skih ulicah mesta Gorice. «Vhod in izhod s celimi vlaki in v trumah v notranje mesto je dne 18. oktobra prepovedan,» je pisalo v razglasu. Zanimivo je, da je celo nemški list «Groezer Zeitung» označil ta ukrep kot «brez primeren» v tedanji Avstriji. Zan je iskal vzroke v zadrževanju Italijanov, ki so bili skrajnje sovražni proti Slovincem in bi utegnili izkoristiti tudi tabor za protislovenske demonstracije.

Slovinci med naklom in kladivom

Osrednja osebnost v šestdesetih letih minulega stoletja je bil na Goriškem nedvomno dr. Karel Lavrič, odvetnik. Bil je pobudnik, ustanovitelj in soustanovitelj številnih čitalnic, govornik in organizator, ki je vselej in povsod postavljaj na prvo mesto narodnostne in politične pravice Slovencev. Dr. Karel Lavrič je bil tudi osrednji organizator Sempaskega tabora. Kot predsedniku organizacijskega odbora za tabor so mu zaupali tudi uvodne besede.

«Kako se godi nam Slovincem?» se je retorično vprašal pred največjo množico ljudi, ki se je v zgodovini Goriške zbrala skupaj s Tolminskega, obronkov Brd, s Krasa iz Furlanije in Vipavske doline. «Slovenski možje!» je nadaljeval, «to pripovedovati mi srce grenka žalost trga. Razkosani in razcepljeni smo v šest kronovin s šestimi deželnimi zbori. Na Koroškem so Slovenci v tako slabem stanju, da še enega poslanca v deželnem zboru nimajo, čeprav predstavljajo tretjino vseh prebivalcev; na Štajerskem so pogumni slovenski poslanci v deželnem zboru v taki manjšini, da ne morejo nič opraviti, marveč jih Nemci je zasmehujejo. V Istri in Trstu se deželna zboraz za Slovence še ne zmenita, ampak tako ravnata, kakor da bi tam sami. Lahi bivali. Na Kranjskem imajo Slovenci v deželnem zboru sicer večino, ali do sedaj njih rodoljubno potezanje za narodne pravice še ni imelo zelenega uspeha in njih setev še ni rodila zlatih jabolk. Kako se nam godi na Goriškem, vam je znano; tukaj smo Slovenci med naklom in kladivom, to je med germanizatorično vlado, ki hoče vse ponemčiti, in med Lahi.»

Burno pozdravljen je poteni izražal zahteve tabora, ki so bile v nekem smislu odločnejše od zahtev, ki sta jih postavljala predhodna tabora v Ljutomeru in Zalcu, razen tega pa vsebujejo zahteve tudi slovensko visoko šolo. V ponatisu posebne knjižice, ki jo je izdal ob taboru E. Klavžar, beremo, da je doživel tabor v tedanjem tisku velik odmev. To je organizatorje spodbudilo k nadaljnjemu boju za narodnostne pravice Slovencev.

Prizor iz zadnjega dejanja drame Tri sestre, ki jo z velikim uspehom igra Slovensko gledališče v Trstu. Ponovitve drame bodo v soboto, 26. oktobra, v nedeljo, 27. oktobra in v četrtek, 31. oktobra

